

Ks. HENRYK BOGACKI TJ

NAUKA ŚW. HIERONIMA O PRYMACIE ŚW. PIOTRA I BISKUPÓW RZYMSKICH

Św. Hieronim przybywa do Rzymu jako dwunastoletni chłopiec¹ i spędza tu osiem lat decydujących dla jego całego życia. Zdobywa w Rzymie wykształcenie, przyjmuje chrzest, przepaja się wiarą chrześcijańską, przejawiającą się wówczas tak żywo wśród ludu rzymskiego². Budzi się wtedy w Hieronimie szczególna świadomość swej „rzymskości“, którą potem stale się chlubi³. Rzym, centrum imperium i chrześcijaństwa staje się właściwą ojczyzną Hieronima, z którą łączą go silne więzy uczuciowe. Drugi dłuższy pobyt w Rzymie, już u boku papieża Damazego daje Hieronimowi głębszy wgląd w sprawy ogólnokościelne⁴ i pogłębia jego przywiązanie do Kościoła. Przykre doświadczenia i opuszczenie ostateczne Rzymu w roku 385 rozgoryczają wprawdzie Hieronima⁵, ale nie osłabiają jego przywiązania do Rzymu. Jeszcze po dwudziestu pięciu latach silnie przeżywa zdobycie stolicy imperium przez Alaryka⁶.

Hieronim docenia znaczenie Rzymu dla chrześcijaństwa i nie-

¹ F. Cavallera, *Saint Jérôme, sa vie son oeuvre, Première partie*, Louvain 1922, t. I. s. 6—17, t. II. s. 9—10.

² In Gal. 1. II praef. (PL 26, 381 AB).

³ Podczas schizmy antiocheńskiej pisze Hieronim z oburzeniem: *Trium hypostaseon ab Arianorum prole Campensibus novellum a me homine romano nomen exigitur* (Ep 15, 3 — CSEL 54, 64).

⁴ Ep 123, 9 (CSEL 56, 82).

⁵ cfr. Ep. 45 ad Asellam (CSEL 54, 323—328).

In Ezech. praef. 1. I (PL 25, 16 A); praef., 1. III (PL 25, 79); praef., 1. VII, VIII (PL 25, 207—209; 243); Ep. 126, 2 (CSEL 56, 144).

jednokrotnie podkreśla je w swych pismach. Biskupa Rzymu uważa za następcę Piotra i głowę Kościoła. Mimo częstego powoływania się na zdania Hieronima o prymacie problem ten u Hieronima dotąd nie został systematycznie opracowany⁷.

1. PRYMAT ŚW. PIOTRA

Św. Hieronim przypisuje wszystkim apostołom wielką rolę w Kościele. Twierdzi bowiem, że są skałami⁸, i fundamentem⁹, na którym wznosi Chrystus swój Kościół oraz nazywa ich kolumnami, które podpierają całą budowę Kościoła¹⁰.

Jednak ze wszystkich apostołów Hieronim wysuwa na czoło zawsze św. Piotra i jemu przypisuje szczególne uprawnienia. Wielokrotnie stwierdza, że chociaż sam Chrystus jest opoką dla Kościoła¹¹, jednak funkcję tę powierza Chrystus także Piotrowi czyniąc go opoką, na której wznosi swój Kościół¹².

Wspominając w komentarzu do Ewangelii św. Mateusza zmianę imienia Szymon na Piotr, zaznacza Hieronim, że zmiana ta połączona jest z przyszłym rzeczywistym udzieleniem Piotrowi funkcji opoki Kościoła, którą wyraża nowe imię¹³.

---

⁷ Nie stanowi wyjątku pod tym względem nawet Nicolaus Marini, *Beatus Hieronymus doctrinae de Romanorum Pontificum primatu penes Orientalem Ecclesiam testis et assertor*, „Miscellanea Geronimiana“, (1920), 181—217. Artykuł ten bowiem pisany stylem kaznodziejskim, stawia sobie jako cel (zbyt mało widoczny w tytule) wykazać zgodność nauki Hieronima o prymacie z nauką Ojców Kościoła wschodniego, mniej natomiast uwagi poświęca analizie poglądów samego Hieronima.

⁸ In Amos, III 6, 12 (PL 25, 1118 A).

⁹ In Ephes., I 2, 19 (PL 26, 506—508); In Gal., I 2, 6 (PL 26, 360 A); In Is., I 2, 2 (PL 24, 44 B); In Mich., I 1, 10 (PL 25, 1219 B).

¹⁰ In Gal., I 2, 7 (PL 26, 362 B).

¹¹ cfr. In Is., II 4, 6 (PL 24, 76 A); Tract. in Ps., 106, 140 (Anecd. Mared. III 2, 177; 272); In Mt., I 7, 27 (PL 26, 51 D).

¹² In Mt., I 7, 26 (PL 26, 51 B); Ep. 41, 2 (CSEL 54, 314); In Ezech., XII 41, 8 (PL 25, 417 B); In Abd., 20 (PL 25, 1170 B); In Hierem. III 16, 16 (CSEL 59, 202).

¹³ In Mt., III 16, 18 (PL 26, 121, C — 122 A).

Tę samą myśl powtarza Hieronim w komentarzu do proroka Izajasza 2, 1, gdy porównuje Piotra-opokę z górą, na której według zapowiedzi Izajasza ma stanąć dom Pański¹⁴.

W dziele zaś przeciw Jowinianowi twierdzi Hieronim, że Piotr zostaje ustanowiony głową apostołów¹⁵, a w innych swych pismach nazywa go często księciem grona apostołskiego¹⁶.

Konieczność ustanowienia prymatu upatruje Hieronim przede wszystkim w potrzebie zabezpieczenia Kościoła przed schizmami, które łatwo powstają, gdy w społeczności nie ma władzy zwierzchniej¹⁷.

Jako powód wybrania Piotra na tę godność podaje Hieronim jego wiarę w Chrystusa-opokę, dzięki której Piotr jest godnym, by sam uzyskał rolę opoki Kościoła i nowe imię¹⁸. Pisząc zaś przeciw Jowinianowi, który w wyniesieniu Piotra nad Jana dopatruje się dowodu większej wartości stanu małżeńskiego nad dziewictwo, zaznacza Hieronim, że o wyborze zdecydował starszy wiek Piotra, ponieważ trzeba było, aby ktoś starszy niż Jan miał władzę nad apostołami, którzy byli już ludźmi dojrzałymi¹⁹.

Podany tu przez Hieronima powód udzielenia Piotrowi godności głowy Kościoła dowodzi, że prymat Piotra według Hieronima jest nie tylko zaszczytnym wyniesieniem i godnością honorową, lecz daje Piotrowi rzeczywistą władzę nad Kościołem i czyni go głową Kościoła, która włada i kieruje całą instytucją kościelną.

Nigdzie jednak nie zastanawia się Hieronim dokładnie nad tym, jakiej władzy udziela Chrystus Piotrowi, gdy ustanawia go głową Kościoła. Wyraźnie wspomina jedynie o Piotrowej wła-

¹⁴ In Is. I 2, 1 (PL 24, 43 A — 44 C).

¹⁵ Adv. Jovin., I 26 (PL 23, 258 C — 259 A).

¹⁶ De viris illustr. I (Texte und Untersuchungen XIV 1, 6); In Gal., I 1, 18 (PL 26, 354); 2, 11 (PL 26, 366 A); Adv. Pelag. I 22 (PL 23, 538 D); Ep. 112, 6 (CSEL 56, 373); Comment. in Ps. 13 (Anecd. Mared. III 1, 24).

¹⁷ Adv. Jovin., I 26 (PL 23, 258 C — 259 A).

¹⁸ In Mt., III 16, 18 (PL 26, 121 C — 122 A); Tract. in Mc. I 13—31 (Anecd. Mared., III 2, 330); VIII 1—7 (AM III 2, 349).

¹⁹ Adv. Jovin. I 26 (PL 23, 259).

dzy nauczania i twierdzi, że Piotr z chwilą otrzymania prymatu jest nieomylny w nauczaniu²⁰.

Prócz tego o władzy Piotra jako opoki i głowy Kościoła możemy wnioskować na podstawie uprawnień, jakie Hieronim przypisuje biskupowi rzymskiemu będącemu według Hieronima następcą Piotra we władzy nad Kościołem.

2. PRYMAT BISKUPÓW RZYMSKICH

Piotr jako opoka i głowa Kościoła ma według Hieronima następców. Kościół bowiem cały potrzebuje głowy widzialnej, która zapewnia mu spójność wewnętrzną i zmniejsza niebezpieczeństwo powstawania schizm. Powód ten, zdaniem Hieronima, skłonił Chrystusa do ustanowienia prymatu Piotra²¹ i teraz też jest racją, dla której w kościołach lokalnych jest jeden zwierzchnik-biskup, mający władzę najwyższą²². Tym bardziej więc nad całym Kościołem musi mieć władzę jednostka. Następcą Piotra we władzy rządzenia Kościołem jest dla Hieronima biskup zasiadający na stolicy rzymskiej. Stolicę tę założył sam św. Piotr²³, a wszyscy biskupi rzymscy są jego następcami²⁴ nie tylko w rządzeniu kościołem rzymskim, lecz przede wszystkim w kierowaniu całym Kościołem. Tę właśnie władzę zwierzchnika całego Kościoła wysuwa Hieronim na pierwszy plan, gdy mówi o władzy biskupa rzymskiego.

Dlatego w liście 15 zwraca się Hieronim do biskupa Rzymu Damazego tymi słowami: „Ja, postępując tylko za Chrystusem, łączę się z Twą Świątobliwością, to jest ze stolicą Piotra. Wiem, że na tej opoce zbudowany jest Kościół“²⁵. Hieronim nazywa więc

²⁰ In Mt., III 16, 22 (PL 26, 124 A—B); In Mt., I 7, 26 (PL 26, 51 B).

²¹ Adv. Jovin. I 26 (PL 23, 258 C — 259 A).

Alter. Lucif. 9 (PL 23, 173 A).

²³ In Gal. I, 2, 11 (PL 26, 366 B); De viris illustr. I (TU XIV 1, 6—7); Adv. Vigil. 8 (PL 23, 361 D); Tract. de Ps. 81 (AM III 2, 79—80).

²⁴ De viris illustr. XV; XXXIV (TU XIV 1, 17; 25); Alter. Lucif. 23 (PL 23, 186 C).

²⁵ Ep., 15, 2 (CSEL 54, 63—64): *Ergo nullum primum nisi Christum*

władzę biskupa rzymskiego stolicą Piotra. Nie kieruje się tu tylko względami historycznymi, jakoby stolicy biskupiej rzymskiej przysługiwało to miano jedynie dlatego, że kiedyś zasiadał na niej Piotr. Nigdy bowiem nie nazywa Antiochii stolicą Piotra, choć sam twierdzi, że Piotr był jej pierwszym biskupem²⁶. Nazwanie stolicy rzymskiej stolicą Piotrową ma więc u Hieronima głębszą rację.

Znaczenie tej nazwy u Hieronima daje nam poznać charakter święta stolicy św. Piotra, które w Rzymie obchodzono w IV wieku w dniu 22 lutego. Czczono bowiem w tym dniu pamiątkę otrzymania przez Piotra z rąk Chrystusa władzy nad całym Kościołem²⁷.

Święto to nie jest obce Hieronimowi, ponieważ podczas pierwszego prawdopodobnie ośmioletniego pobytu w Rzymie zaznajamia się dobrze z rzymskim życiem kościelnym, gdyż jeszcze po dwudziestu latach, wspomina o jego zewnętrznych przejawach²⁸.

Gdy więc Hieronim w pismach swych używa wyrażenia „stolica Piotrowa“, termin ten ma dla niego najprawdopodobniej to znaczenie, w jakim używano go wówczas w Rzymie, gdy oznaczano nim prymat Piotra w Kościele.

Władzę prymatu piastuje więc według Hieronima biskup Rzymu. Przekonaniem tym dyktowane są przytoczone powyżej słowa Hieronima do Damazego: „Ja... łączę się z Twą Świątobliwością, to jest ze stolicą Piotra. Wiem, że na tej opoce zbudowany jest Kościół“ oraz inne zwroty równoznaczne, których używa Hieronim w odniesieniu do biskupa Rzymu: jak „następca rybaka“²⁹, „dziedzic godności apostołów“³⁰. Jeżeli więc Hieronim zwraca się do biskupa Rzymu z prośbą o rozstrzygnięcie kwestii spornych, zdaje sobie sprawę z tego, że przez to apeluje do Pio-

---

sequens beatitudini tuae, id est cathedrae Petri, communionem consocior. Super illam petram aedificatam Ecclesiam scio.

²⁶ In Gal., I 2, 11 (PL 26, 366 B); De viris illustr. I (TU XIV 1, 6—7).
P. Batiffol, *Cathedra Petri*, Paris 1938, s. 123—129.

²⁸ In Gal. praef., l. II (PL 26, 381 A); In Ezech. XII 40, 5 (PL 25, 392 B).

²⁹ Ep. 15, 2 (CSEL 54, 63).

³⁰ Ep. 16, 2 (CSEL 54, 69).

trowej władzy prymatu, którą sprawuje nad Kościołem biskup rzymski ³¹.

Niektórzy przeciwnicy katolickiego dogmatu o prymacie papieża (np. Turmel) twierdzą, że przykre doświadczenia, jakich doznaje Hieronim po śmierci Damazego, podważają w oczach Hieronima autorytet, jaki dotąd posiadał dla niego papież. Rozczarowanie, że sam nie zostaje wybrany następcą Damazego i ucieczka z Rzymu przed przeciwnikami miałyby spowodować, że Hieronim odstępuje od swych dotychczasowych poglądów na prymat biskupa rzymskiego ³².

Świadczyć ma o tym zdanie z listu do Ewangelusa, w którym Hieronim pisze, że powaga reszty świata jest większa niż Rzymu ³³. Również Grützmacher widzi w tym zdaniu dowód, że w oczach Hieronima z czasem blednie idea prymatu papieża, co ma być skutkiem oddalenia od Rzymu i osobistych uprzedzeń do ówczesnego biskupa Rzymu Syrycjusza ³⁴.

We wzmiankowanym liście nie traktuje jednak św. Hieronim o władzy biskupa Rzymu, lecz przeciwstawia się nadużyciom ze strony diakonów kościoła rzymskiego, którzy wynosili się ponad kapłanów. Hieronim przypomina im więc, że praktyka stosowana na całym świecie jest inna, gdyż wszędzie diakon zajmuje należne sobie miejsce dopiero po kapłanach. Powaga więc w tej sprawie reszty świata musi przeważać i nie można tolerować nadużyć diakonów, choćby one były popełniane w samym kościele rzymskim ³⁵.

Drugiego dowodu rzekomej zmiany poglądów Hieronima na prymat papieża dopatruje się Turmel we wstępie, napisanym przez Hieronima do przetłumaczonej przez siebie księgi Dydyma

³¹ Ep. 15, 1 (CSEL 54, 62—63).

³² J. Turmel, *Histoire des dogmes*, Paris 1933, t. III, s. 181.

³³ Ep. 146, 1 (CSEL 56, 310): „Si auctoritas quaeritur, orbis maior est urbe“.

³⁴ G. Grützmacher, *Hieronymus*, Leipzig 1901—1908, t. II, s. 236.

³⁵ Ep. 146, 2 (CSEL 56, 311); L. Sanders, *Études sur S. Jérôme*, Paris 1903, s. 304. F. Prat, *Les prétentions des diacres romains au quatrième siècle*, „Recherches de Science religieuse“, 3 (1912) 463—475.

Ślepcą o Duchu Św., w którym Hieronim nazywa Rzym Babilonem, a kler rzymski senatem faryzeuszy³⁶.

Odnosnie do tego zdania Turmela należy stwierdzić, iż rzeczywiście Hieronim wyjeżdża z Rzymu latem 385 roku bardzo rozczarowany i rozgoryczony zarzutami przeciwnego sobie stronnictwa. Wymownie świadczy o tym choćby list do Aseli, który Hieronim pisze opuszczając Rzym.

Trzeba stwierdzić również, że stare urazy odświeżają się w pamięci Hieronima, gdy w dwa lata po wyjeździe z Rzymu pisze wzmiankowany wstęp do księgi Dydyma o Duchu Św.

Turmel nie ma jednak słuszności, gdy w powyżej przytoczonej wypowiedzi Hieronima z tego wstępu do księgi Dydyma dopatruje się dowodu zmiany poglądów Hieronima na prymat papieża. I przedtem w okresie swego największego powodzenia w Rzymie u boku Damazego niemniej surowo ocenia Hieronim poziom życia moralnego w Rzymie³⁷.

Zresztą sąd nawet najbardziej potępiający obyczaje Rzymu i jego duchowieństwa nie jest dowodem, że Hieronim zmienił swe zdanie o władzy papieża w Kościele, zwłaszcza gdy są dowody z lat późniejszych, świadczące, że Hieronim od zdania swego bynajmniej nie odstąpił.

Po dwudziestu bowiem latach, które upływają od napisania listów 15 i 16 do papieża Damazego, w których najjaśniej występują przekonania Hieronima o prymacie biskupa rzymskiego, pisze Hieronim w roku 399 list do Teofila, biskupa Aleksandrii, w którym wychwala wiarę kościoła rzymskiego³⁸.

Występując zaś w roku 401 przeciw Rufinowi stawia wiarę kościoła rzymskiego jako sprawdzian katolickości³⁹, a gdy pod koniec życia (r. 414) podaje wskazówki Demetriadzie, nakazuje jej wyznawać wiarę Innocentego, biskupa Rzymu⁴⁰.

Do końca życia zachowuje więc Hieronim przeświadczenie o władzy, jaką biskup rzymski posiada jako następca Piotra.

---

³⁶ Praef., in lib. Didymi de Spir. S. (PL 23, 107 A).

³⁷ Ep. 22 (CSEL 54, 143—211).

³⁸ Ep. 63 (CSEL 54, 586).

³⁹ Adv. Rufin. I 4 (PL 23, 418 D).

⁴⁰ Ep. 130, 16 (CSEL 56, 196).

a) Władza nauczania biskupa rzymskiego. Wspomnieliśmy już powyżej, że św. Piotr, zdaniem Hieronima, otrzymuje od Chrystusa przywilej nieomylności, a biskup rzymski jest dla Hieronima następcą i kontynuatorem roli Piotra-opoki. Z tego poglądu Hieronima logicznie wypływa więc wniosek, że biskup rzymski ma władzę nauczania posiadającą te same przywileje co władza Piotra. I rzeczywiście pogląd ten wyraża Hieronim w licznych świadectwach. Jedne wyrażają prawdę tę w sposób jasny i wyraźny, drugie zaś zawierają ją mniej wyraźnie. Zaczniemy od tych ostatnich przytaczając je w porządku chronologicznym. Są to przede wszystkim teksty, w których Hieronim wyraża pochwały dla wiary kościoła rzymskiego.

Pochwały te występują w pismach Hieronima nie tylko wtedy, gdy przebywa w stolicy chrześcijaństwa ale nawet, gdy zrażony do środowiska rzymskiego żyje przez wiele dziesiątków lat w dalekim Betlejem.

Już w komentarzu do listu do Galatów, naśladując św. Pawła, chwali wiarę Rzymian i jej zewnętrzne przejawy, zaznacza jednak, że Rzym ma tę samą wiarę co reszta kościołów Chrystusowych⁴¹.

W liście zaś pisanym przez siebie w imieniu Pauli i Eustochium z Betlejem do Marcelli, pozostałej nadal w Italii⁴², podkreśla, że w Rzymie jest prawdziwe wyznawanie Chrystusa i wiara głoszona przez apostołów⁴³.

W okresie betlejemskim swego życia Hieronim często wynosi i wychwala wiarę kościoła rzymskiego. Pisząc do Teofila Aleksandryjskiego przypomina mu, że wiarę rzymską pochwaliły usta Apostoła i nawet kościół aleksandryjski szczyli się, że ją wyznaje⁴⁴. W innym liście z tego okresu pisanym do Pryncypii mówi o najczystszych źródle wiary rzymskiej, które usiłują zamącić błędy orygenistyczne⁴⁵.

Również z okazji polemik orygenistycznych, w księgach skie-

⁴¹ In Gal. II 3 (PL 26, 381 A).

⁴² F. Cavallera op. cit., I, s. 165.

⁴³ Ep. 46, 12 (CSEL 54, 342).

⁴⁴ Ep. 63, 2 (CSEL 54, 586).

⁴⁵ Ep. 127, 9 (CSEL 56, 152); *Romanae fidei purissimus fons*; cfr. Ep. 130, 16 (CSEL 56, 196); Adv. Rufin. III 12 (PL 23, 487 D).

rowanych przeciw Rufinowi twierdzi Hieronim, że wyznawanie zasad wiary rzymskiej decyduje o prawowierności chrześcijanina. Jeżeli zaś ktoś odstępuje od wiary rzymskiej, staje się tym samym heretykiem ⁴⁶.

Przytoczone powyżej świadectwa wyrażają cześć i podziw Hieronima dla wiary kościoła rzymskiego. Mają one tym większe znaczenie, że Hieronim przed ostatecznym osiedleniem się w Betlejem poznaje dużą część ówczesnego świata chrześcijańskiego. Z wyjątkiem bowiem Hiszpanii i Afryki przebywa dłuższy lub krótszy okres we wszystkich większych ogniskach życia chrześcijańskiego na Zachodzie i Wschodzie. Widzimy go w Rzymie i nad Renem, w Antiochii i Konstantynopolu, w Aleksandrii i Jerozolimie. Żadnego jednak ze znanych sobie kościołów nie obdarcza pochwałami podobnymi do tych, którymi obsypuje kościół rzymski. Żadnego innego nie czyni probierzem ortodoksyjności, jedynie kościół rzymski. Wiara Rzymu ma więc w oczach Hieronima jakieś szczególne właściwości, które wynoszą ją ponad wiarę innych kościołów.

Właściwości te według Hieronima nie wypływają z wyższego poziomu życia chrześcijańskiego mieszkańców Rzymu, ponieważ nierzadko bezpośrednio po pochwałach dla wiary rzymskiej gani Hieronim obyczaj ludu rzymskiego ⁴⁷, lecz mają u Hieronima źródło w przymiotach, które według niego posiada władza nauczania biskupa Rzymu. Dla Hieronima bowiem nauką oficjalną jakiegoś kościoła nie tyle jest wiara wyznawana przez wiernych tego kościoła, ile nauka głoszona przez jego biskupa, ponieważ biskup jest z racji swego urzędu pasterskiego przede wszystkim nauczycielem swych wiernych ⁴⁸ i sam rozstrzyga o prawdach, w które wierzy jego kościół. Władza zaś nauczania biskupa rzymskiego jest według Hieronima normą nie tylko dla kościoła w sa-

---

⁴⁶ Adv. Rufinum I 4 (PL 23, 418 D); III (PL 23, 500 D):... [*Ecclesia*] *ubi est norma veritatis*.

⁴⁷ cfr. Ep. 46, 12 (CSEL 54, 342—343).

⁴⁸ In Ephes. II 4, 11 (PL 26, 532 B):... *ut qui pastor est, esse debeat et magister, nec in ecclesiis, quamvis sanctus sit, pastoris nomen assumere, nisi possit docere, quos pascit... ut unus atque idem praeses ecclesiae sit pastor et doctor, pastor ovium, magister hominum*.

mym Rzymie, lecz dla Kościoła powszechnego, jak to wynika z przytoczonych wyżej tekstów, w których Hieronim poleca chrześcijanom uzgadniać wiarę swą z nauką kościoła rzymskiego i naukę tę uważa za normę chrześcijańskiej ortodoksyjności.

Wychwalając więc wiarę rzymską daje Hieronim tym samym świadectwo swemu przekonaniu o władzy nauczycielskiej biskupa rzymskiego nad całym Kościołem, lecz wyraźnie i dokładnie o władzy tej nie mówi.

Posiadamy jednak również wyraźne świadectwa Hieronima o władzy nauczania biskupa rzymskiego i jej przymiotach. Ponieważ jednak są one ściśle związane z konkretną sytuacją, w której powstały, do pełnej oceny tych świadectw nieodzownym jest podanie ich tła.

Gdy w roku 374 udaje się św. Hieronim na Wschód zastaje w Antiochii stosunki kościelne bardzo powikłane. Stolica biskupia antiocheńska pierwsza pada ofiarą reakcji antynicejskiej, kierowanej przez Euzebiusza z Nikomedii i przyjaciół Ariusza⁴⁹, ponieważ biskup antiocheński Eustacjusz jest gorliwym wyznawcą wiary nicejskiej. Pozornie zarzucano mu sabelianizm i wykroczenia przeciw moralności, a także oskarżano o to, że nie okazał należnej czci Helenie, matce cesarza Konstantyna, gdy ta odbywała podróż po Wschodzie⁵⁰. Prawdziwym jednak powodem wystąpienia przeciw Eustacjuszowi jest jego nieugięta prawowierność i nieustępliwość wobec arian różnych odcieni. Synod prowincjonalny składa w roku 330 Eustacjusza z urzędu. Ostatnie lata swego życia spędza on na wygnaniu w Tracji, gdzie umiera prawdopodobnie przed rokiem 337⁵¹.

Po roku 330 na stolicy biskupiej w Antiochii zasiada kolejno wielu biskupów wynoszonych na tę godność przez stronnictwo euzebiańskie. Ogół wiernych odnosi się do nich dość biernie, a tylko stosunkowo nieliczna grupka — nazwana eustacjanami — staje w opozycji do pasterzy, których ortodoksyjność bywała

⁴⁹ G. Bareille, *Eusèbe de Nicomédie*, DTC V 1543—1544.

⁵⁰ S. Salaville, *Eustathe d'Antioche*, DTC V 1556—1559; L. Duchesne, *Histoire ancienne de l'Eglise*, t. II, Paris 1907, s. 162—163.

⁵¹ Fliche-Martin, *Histoire de l'Eglise*, t. III, *De la paix constantinienne à la mort de Théodose*, Paris 1936, s. 101—102.

czasami aż nazbyt podejrzana⁵². Grupie tej przewodzi kapłan Paulin.

W roku 360 przeprowadza Akacjusz z Cezarei wraz ze swym stronnictwem wybór Melecjusza na biskupa Antiochii. Melecjusz nie jest jeszcze wciągnięty w wir ponicejskich sporów, a jak z jednej strony wydaje się sympatyzować z formułami semiariańskimi tak z drugiej dzięki swemu spokojowi i umiarowi oraz całej swej osobowości nie jest niemiły zwolennikom soboru nicejskiego. Prawdopodobnie wybór swój zawdzięcza pragnieniu pokoju religijnego, jakie wówczas ogarnia Wschód po zaburzeniach lat ubiegłych⁵³.

Melecjusz sprawia jednak swoim protektorom niemiły zawód i na długie dziesiątki lat wikła jeszcze bardziej, choć mimowolnie stosunki kościelne w Antiochii i na Wschodzie.

Nowy biskup niedługo zasiada na swej stolicy. Już po upływie miesiąca od wyboru na biskupa Antiochii widzimy go na wygnaniu w rodzinnej Melitenie. Oficjalnie podaje się jako powód usunięcia Melecjusza jego błędne pociągnięcia administracyjne, jak np. przywracanie funkcji duchownym usuniętym przez jego poprzedników⁵⁴, lecz istotną przyczyną są jego poglądy dogmatyczne, które ujawnia tłumacząc tekst z księgi Przypowieści 8, 22: „Pan mię posiadł na początku dróg swoich“. Chociaż bowiem starannie unika wszelkich formuł, które wywołują tyle dyskusji w sporach ponicejskich, daje się jednak poznać jako wyznawca wiary tradycyjnej, a przeciwnik arianizmu⁵⁵.

Miejsce Melecjusza w Antiochii zajmuje Euzojusz, jeden z pierwszych towarzyszy Ariusza, już przed czterdziestu laty pozbawiony godności diakona przez Aleksandra z Aleksandrii⁵⁶. Większość wiernych antiocheńskich przeciwstawia się jednak

---

⁵² S. Salaville, *Eustathiens d'Antioche* DTC V 1574—1576; E. Amann, *Mélèce d'Antioche*, DTC X 520—531.

⁵³ Amann, op. cit. s. 522; J. Wittig, *Die Friedenspolitik des Papstes Damasus I und der Ausgang der arianischen Streitigkeiten*, Breslau 1912, s. 12—13.

⁵⁴ Duchesne, op. cit., s. 310.

⁵⁵ Amann, op. cit., s. 523. Fliche-Martin, op. cit., s. 173—174. Duchesne, op. cit., s. 310.

Euzojuszowi i pozostaje wierna Melecjuszowi, znosząc pozbawienie kościołów i prześladowanie⁵⁷.

Eustacjanie nie łączą się z melecjanami, ponieważ nie mogą przebaczyć Melecjuszowi, że swoje wyniesienie zawdzięcza arianom, a tym bardziej nie mogą zgodzić się na melecjańską formułę trynitarną. Eustacjanie bowiem w wykładzie nauki o Trójcy Świętej mówią o jednej hipostazie, melecjanie natomiast wolą używać terminu trzech hipostaz. Jedni i drudzy rozumieją swe wyrażenia w sensie prawowiernym, lecz każda strona upiera się przy swej formule i nie szczędzi przeciwnikom zarzutów i podejrzeń o sabelianizm czy arianizm.

Stosunki ulegają dalszemu skomplikowaniu, gdy Lucyfer z Kalaris, działając wprawdzie w dobrych zamiarach, lecz nieopatrnie i wbrew wszelkim kanonom i praktyce dotychczasowej, udziela w roku 362 sakry biskupiej Paulinowi⁵⁸. W ten sposób prócz biskupa ariańskiego Euzojusza Antiochia ma dwie partie ortodoksyjne, eustacjan i melecjan, z których każda posiada swego biskupa — Paulina i Melecjusza. W niedługim czasie przybywa jeszcze trzecia grupa, również pragnąca uchodzić za prawowierną. Są nią eustacjanie, którzy pod wodzą Witalisa odsuwają się od Paulina na tle różnic chrystologicznych. Witalis jest bowiem uczniem i zwolennikiem Apolinarego z Laodycei, który go konsekruje na biskupa Antiochii⁵⁹. W rezultacie czterech biskupów rości sobie prawo do stolicy antiocheńskiej.

Zarówno melecjanie jak paulinianie zabiegają o uznanie u biskupów sąsiednich, a przede wszystkim starają się uzyskać potwierdzenie biskupa Rzymu.

Na Wschodzie przewagę posiada Melecjusz, za którym stoi św. Bazyle Wielki. Ten uważa Melecjusza za legalnie wybranego biskupa Antiochii, a w dodatku posługuje się tą samą co Melecjusz formułą trynitarną. Nie potrafi jednak Melecjusz zjednać

Stąd ich nazwa *Campenses* (Hieronim, Ep. 15, 3); P. Batiffol, *Le Siècle Apostolique*, 359—451, Paris 1924, s. 87—88.

⁵⁸ E. Amann, *Lucifer de Cagliari*, DTC IX 1033, 1041; Fliche-Martin, op. cit., s. 266, 240, 243.

⁵⁹ Wittig, op. cit., s. 123; Chr. Baur, *Joannes Chrysostomus und seine Zeit*, München 1929, t. I, s. 58.

sobie św. Atanazego, który uznaje Paulina jako prawowitego biskupa Antiochii⁶⁰. Za zdaniem Atanazego i jego następcy, Piotra z Aleksandrii, który otwarcie wobec papieża Damazego nazywa Melecjusza heretykiem⁶¹, idzie Rzym, niewiele zresztą orientujący się w sytuacji na Wschodzie, i wyraźnie skłania się w stronę Paulina⁶².

Spory teologiczne i jurysdykcyjne, które wrą w Antiochii i na całym Wschodzie, znajdują żywy oddźwięk wśród mnichów na pustyni syryjskiej, gdzie przebywa wówczas Hieronim. Zostaje on wciągnięty w wir dyskusji i walki — jest przymuszany do zajęcia zdecydowanego stanowiska. Obserwuje z daleka przebieg wypadków, a częsty kontakt z kapłanem Ewagriuszem, który odgrywa dużą rolę w pertraktacjach z Rzymem, pozwala mu dobrze orientować się w istocie sporu⁶³.

Podobnie jak Ewagriusz nie przyłącza się jeszcze Hieronim do żadnej grupy, ale też nie wszystkie obdarza jednakowym zaufaniem. Melecjanie wydają mu się podejrzani. Dla Hieronima bowiem mówienie o trzech hipostazach równa się niemal głoszeniu nauki o trzech substancjach w Bogu, choć prawdopodobnie rozumie Hieronim, że treść nauki melecjańskiej jest prawowierna, a tylko formuła podejrzana z powodu podobieństwa do ariańskiej⁶⁴.

W tej sytuacji zwraca się św. Hieronim dwukrotnie do biskupa Rzymu Damazego. Listy jego 15 i 16, napisane w roku 376⁶⁵, stanowią małą część obszernej korespondencji, która rozwija się wokół schizmy antiocheńskiej i przez długie dziesiątki lat żywo interesuje Wschód, a w pewnym stopniu także Kościół na Zachodzie.

Myśl zwrócenia się do Damazego podsuwają Hieronimowi nie tylko racje natury dogmatycznej, lecz prawdopodobnie także

⁶⁰ A m a n n, *Mélèce...*, 524.

⁶¹ S. Basillii Magni Ep. 266, 2 (PG 32, 994 C).

⁶² A m a n n, *Mélèce...*, 526; Batiffol, *Le Siècle...*, s. 88—89; Baur, op. cit., s. 57.

⁶³ Hieronim, Ep. 7, 1 (CSEL 54, 26); Wittig, op. cit., s. 69 nn., 75.

⁶⁴ Ep. 15, 3, 4. (CSEL 54, 64—65). Wittig, op. cit., s. 100.

⁶⁵ C a v a l l e r a, op. cit., t. II, s. 16.

dawna znajomość osobista z Damazym, której można się domyślać na podstawie brzmienia obydwóch listów. Hieronim bowiem występuje w nich jako znany już adresatowi i posiadający wspólnych z nim znajomych ⁶⁶. Być może poznaje Hieronim Damazego jeszcze podczas swych studiów w Rzymie w latach 363—367, gdy Damazy jest diakonem papieża Liberiusza aż do swego wyboru na biskupa Rzymu w roku 366 ⁶⁷

Jakkolwiek obydwie listy Hieronima stanowią świadectwo jego poglądów na władzę biskupa rzymskiego, zawierają jednak także akcenty niemiłe i przykre. Nie posuwając się do aż tak krańcowych ocen jak niektórzy krytycy ⁶⁸, trzeba stwierdzić, że Hieronim daje się zbyt łatwo ponieść partyjności i gwałtowności tak właściwej swemu charakterowi. Chociaż prawdopodobnie dostrzega poprzez różnice w sformułowaniu istotną identyczność poglądów paulinian i melecjan na tajemnicę Trójcy Św. wyolbrzymia swe zastrzeżenia przeciw formule melecjańskiej aż do utożsamienia melecjan z arianami ⁶⁹. Podsuwa także melecjanom przewrotne intencje ⁷⁰, a przede wszystkim, chociaż w pokornych słowach prosi Damazego o decyzję, sam podsuwa mu gotowe już rozstrzygnięcie: potępić formułę melecjańską ⁷¹.

Oczywiście zastrzeżenia te dotyczące formy listów 15 i 16 wcale nie osłabiają ich znaczenia jako wymownego świadectwa poglądów Hieronima na władzę biskupa rzymskiego.

Hieronim prosi bowiem Damazego o użycie swej władzy celem rozwikłania trudnej sytuacji, w której znalazł się kościół antiocheński. Widząc, że Wschód skłócony jest doktrynalnie i jurys-

Ep. 15, 5 (CSEL 54, 67); Cavallera, op. cit., t. I, s. 51.

⁶⁷ A. Clerval, *Damase I*, DTC IV 28.

⁶⁸ Otto Zöckler, *Hieronymus*, Gotha 1865, s. 73: *...Ton kriechender Schmeichelei und unbedingter Hingabe an die Autorität des römischen Stuhles... dogmatische Unsicherheit und Unselbstständigkeit...; Wittig, op. cit., s. 104: eine offene Denunziation... Die Meletianer werden der engsten Verbindung mit offenen Arianern bezichtigt.*

⁶⁹ Ep. 15, 3, 4 (CSEL 54, 64).

⁷⁰ Ep. 15, 4, 5 (CSEL 54, 66--67).

⁷¹ Batiffol, op. cit., s. 31; Cavallera, op. cit., t. I, s. 54.

dykcyjnie ⁷², zwraca się o rozstrzygnięcie doktrynalne ⁷³ do biskupa Rzymu, ponieważ, jak pisze, biskup ten posiada prawdę jako zasiadający na stolicy Piotra i głoszący wiarę apostołów ⁷⁴.

Ep. 16, 2 (CSEL 54, 69): *Hinc enim praesidiis fulta mundi Ariana rabies fremit, hinc in tres partes scissa ecclesia ad se rapere festinat.*

Ks. Jan Czuj tłumaczy miejsce to w następujący sposób: „Z jednej strony bowiem sroży się wściekle arianin umocniony poparciem świata, z drugiej strony stara się porwać mię ku sobie na trzy części rozdarty kościół” Dodaje do tego wyjaśnienie: „Melecjusz, poparty prawem Gracjana i siłą dowódcy Satora jako arianin, domagał się od Hieronima uznania trzech hipostaz”. (*Listy św. Hieronima*, t. I, s. 51). Uwagę tę można ocenić tylko jako przeoczenie:

1. List 16 pisał św. Hieronim pod koniec r. 376 lub najpóźniej w początkach r. 377 (zgadza się na to Ks. Czuj, cfr. op. cit., s. 50 uw. 4), a Melecjusz w tym czasie przebywa na wygnaniu aż do śmierci Walensa, która nastąpiła 9 VIII 378.

2. „Poparcie świata” niezbyt sprzyjało Melecjuszowi, jeżeli z dwudziestu lat swego biskupstwa aż jedenaście musiał spędzić na wygnaniu: wygnany przez Konstansa w r. 360, wraca do Antiochii w r. 362 za Juliana Odstępcy. Ponownie wygnany za Walensa w roku 365, wraca w roku 367, gdy Walens zajęty był wojną z Gotami. Wreszcie wygnany po raz trzeci w r. 371 przez Walensa, który odtąd rezyduje w Antiochii, czeka na powrót do swej stolicy aż do śmierci Walensa w r. 378 (cfr. A m a n n, *Mélece*, DTC X 520—531).

3. Melecjusz jest osobliwym „arianinem”, cieszącym się poparciem św. Bazylego, a potem przewodniczącym na soborze w Konstantynopolu w r. 381 (cfr. J. B r i s, *I concile de Constantinople*, DTC III 1228).

4. Sator rzeczywiście występuje w Antiochii, lecz dopiero w lutym 381 roku i z polecenia Teodozjusza zwraca zabrane kościoły, lecz... katolikiem, przyznając je Melecjuszowi, nie zaś Paulinowi (cfr. A m a n n, *Mélece...*, 527—528; B a u r, op. cit., t. I, s. 114).

5. Ks. Czuj dosłownie tę samą uwagę zamieścił już wcześniej w art. *Św. Hieronim i papież Damazy „Ateneum Kapłańskie”*, 50 (1949) 375, a jest ona tylko spotęgowaniem błędu zachodzącego już w notce wydawcy od tego samego miejsca (PL 22, 359): *Nimirum Meletius, qui Gratiani lege et Saporis magistri militum iudiciocontroversas Arianorum ecclesias obtinuit, eiusque fultus praesidio trium hypostasium professionem, a Hieronymo importune exigebat.* Nie jest tu jednak bynajmniej Melecjusz nazwany arianinem!

Z tego samego źródła płynie również podobny błąd, który popełnia kard. Marini (art. cyt., s. 197—198) utożsamiając Melecjusza z herezją ariańską, a owym „wsparciem świata” nazywając prawa Gracjana, pod-

Choć Hieronim w sprawach wiary niechętnie poddaje się zdaniu innych ⁷⁵ i wie dobrze, że znacznie bliżej niż Rzym są położone czcigodne stolice biskupie jak Jerozolima, Aleksandria czy Konstantynopol, nie zważając jednak na odległość ⁷⁶, apeluje aż do biskupa Rzymu, gdyż uważa, że jego władza nauczycielska rozciąga się nad całym Kościołem i może wydać orzeczenie ostateczne i nieomyłne.

Hieronim uważa bowiem biskupa Rzymu za swego pasterza i dlatego właśnie do niego się zwraca ⁷⁷, a widzieliśmy już wyżej, że dla Hieronima władza nauczania jest nierozłączalnie związana z władzą pasterzowania. Jeżeli więc według Hieronima władza pasterzowania biskupa rzymskiego rozciąga się także na kościół antiocheński, to rozstrzygnięcia jego urzędu nauczycielskiego obowiązują również wiernych w Antiochii.

Rozstrzygnięcia zaś te są dla Hieronima ostateczne i nieomyłne. Daje temu wyraz, gdy oświadcza gotowość przyjęcia od biskupa Rzymu i uznania za prawdziwe nawet nowego wyznania wiary, odbiegającego od sformułowania nicejskiego, choćby zbliżało się przez podobieństwo słów do twierdzeń ariańskich ⁷⁸.

---

czas gdy w rzeczywistości było to poparcie, jakiego udzielał Walens Euzojuszowi.

⁷³ Apelacją Hieronima do Damazego w kwestiach jurysdykcyjnych zajmiemy się poniżej.

⁷⁴ Ep. 15, 1 (CSEL 54, 62): *Quoniam vetusto Oriens inter se populorum furore conliscus indiscissam Domini tunicam et desuper textam minutatim per frustra discerpit et Christi vineam exterminant vulpes, ut inter lacus contritos, qui aquam non habent, difficile ubi fons signatus et hortus ille conclusus sit, possit intelligi, ideo mihi cathedram Petri et fidem apostolico ore laudatam censui consulendam inde nunc meae animae postulans cibum, unde olim Christi vestimenta suscepi.*

Adv. Pelag. III 17 (PL 23, 615 B): *Stultissimum est super fide mea me ex alterius pendere iudicio.*

⁷⁶ Ep. 15, 1—2 (CSEL 54, 62—63).

Ep. 15, 2 (CSEL 54, 63): *A pastore praesidium oves flagito.* Ep. 16, 1 (CSEL 54, 68): *Ut dives pastor morbidam non contemnes ovem.*

⁷⁸ Ep. 15, 4 (CSEL 54, 65): *Discernite, obsecro: si placet, non timebo tres hypostases dicere; si iubetis condatur nova post Nicaenam fides et similibus verbis cum Arianis confiteamur orthodoxi, cfr. Grützmacher, op. cit., t. I, s. 171—172: In überschwenglicher Weise preist er die Ka-*

Podobnie w tej samej sprawie pisze Hieronim do kapłana Marka, że gotów jest być uważany przez innych nawet za heretyka, byle tylko twierdzenia jego były zgodne z nauką biskupa Rzymu⁷⁹. Przekonany jest bowiem, że tylko biskup rzymski zachowuje naukę wiary nieskażoną żadnym błędem⁸⁰.

Listy 15 i 16 zawierają więc wyraźnie wypowiedzianą naukę św. Hieronima o władzy nauczania całego Kościoła będącej w rękach biskupa rzymskiego i o najważniejszym przymiocie tej władzy — nieomyślności. Hieronim zwraca się bowiem do Damazego w sprawach dotyczących wiary, prosi o definitywne rozstrzygnięcie w tym przekonaniu, że wyrok biskupa rzymskiego będzie ostateczny i nieomylny.

W późniejszych pismach św. Hieronima nie spotyka się już tak uroczystego wyznania wiary w nieomyślność biskupa rzymskiego jak w listach 15 i 16 do Damazego. Wiara ta jednak w Hieronimie bynajmniej nie osłabła. Posiadamy bowiem wyraźny jej ślad w liście pisanym na pięć lat przed śmiercią.

Gdy w roku 414 pisze Hieronim do dziewicy Demetriady zachęcając ją do życia doskonałego i udzielając wskazówek, między innymi zaleca jej także, aby trzymała się wiary, którą wyznaje biskup rzymski Innocenty i dzięki temu ustrzegła się błędów we wierze⁸¹. List ten więc do Demetriady przejawia te same poglądy Hieronima, które wyraził przed czterdziestu laty w pismach skierowanych do Damazego.

---

thetra Petri als die Inhaberin der allein unverdorbenen Tradition... Er (Hieronimus) ist... so gesinnungslos, dass er sich rücksichtslos der päpstlichen Entscheidung, auch wenn sie der seinen widerspricht, zu fügen gelobt.

⁷⁹ Ep. 17, 2 (CSEL 54, 71): *Si eis placet, haereticum me cum Occidente, haereticum cum Aegypto, hoc est cum Damaso Petroque, condemnent.*

⁸⁰ Ep. 15, 1: *profligato a subole mala patrimonio apud vos solos incorrupta patrum servatur hereditas. Ibi caespite terra fecundo Dominici seminis puritatem centeno fructu refert, hic obruta sulcis frumenta in lolium avenasque degenerant.*

⁸¹ Ep. 130, 16 (CSEL 56, 196): *...Illud te pio caritatis affectu praemonendum puto, ut sancti Innocentii, qui apostolicae cathedrae et supra dicti viri (Anastasio) successor et filius est, teneas fidem, nec peregrinam, quamvis tibi prudens callidaque videatur, doctrinam recipias.*

Kardynał Marini dopatruje się dowodu na to, że Hieronim uznawał nieomyślność papieskiej władzy nauczania, także w liście do Pammachiusza, napisanym przez Hieronima w roku 393 w obronie swego dzieła przeciw Jowinianowi. W liście tym powołuje się Hieronim na to, że poprzedniej książki jego przeciw Helwidiuszowi o dziewictwie Najśw. Panny nie potępił biskup rzymski Damazy. Przy tej okazji nazywa Hieronim Damazego „dziewiczym nauczycielem Kościoła dziewicy“⁸². Przez użycie tych słów wyraźnie podkreśla Hieronim, że Damazy, biskup Rzymu, jest nauczycielem całego Kościoła, Oblubienicy Chrystusowej. Marini jednak dostrzega w tym tekście coś więcej. Twierdzi mianowicie, na podstawie powyższych słów, że według Hieronima dziewictwo Kościoła polega na nienaruszalności jego wiary, a biskup rzymski jest jego nauczycielem również dziewiczym czyli nie podlegającym błędom⁸³.

Nie można jednak zgodzić się na to, by owo zdanie z listu do Pammachiusza dotyczyło rzeczywiście nieomyślności biskupa rzymskiego. Wprawdzie trzeba przyznać Mariniemu, że Hieronim raz jeden (właśnie w dziele przeciw Jowinianowi) określa dziewiczość Kościoła jako nienaruszalność jednej wiary, która nie podlega błędom⁸⁴. Jednakże w liście do Pammachiusza nie takie znaczenie tego wyrazu wysuwa Hieronim na pierwszy plan.

List bowiem do Pammachiusza jest obroną Hieronima przed zarzutami (mającymi w sobie dużo słuszności), że w dziele przeciw Jowinianowi, przeciwstawiając się poglądom Jowiniana poniżającym dziewictwo, sam zbyt surowo ocenia stan małżeński i niemal go potępia. Hieronim w odpowiedzi na te zarzuty broni się powołując się na to, że podobnie pisał już przedtem w dziele przeciw Helwidiuszowi, a Damazy go nie potępił. W dodatku sam Hieronim uważa, że w liście do Eustochium nawet znacznie ostrzej wypowiedział się przeciw małżeństwu, a nikt tym się nie gorszył, „miłośnik bowiem czystości wyteżał ducha, aby dosłyszeć pochwałę wstydlivości“⁸⁵. Określenie więc Damazego jako „dzie-

⁸² Ep. 49, 18 (CSEL 54, 382).

⁸³ Marini, art. cyt., s. 201.

⁸⁴ Adv. Jovin. II 19 (PL 23, 382 C).

⁸⁵ Ep. 49, 18 (CSEL 54, 382).

wicy“ nie oznacza w tym tekście przywileju jego władzy nauczania jako nauczyciela Kościoła, lecz umiłowanie czystości przez Damazego, dzięki któremu nie zganił on Hieronimowego dzieła przeciw Helwidiuszowi, które pochwała dziewictwo, a niżej stawia małżeństwo. W tym więc znaczeniu pisze Hieronim, że Damazy jest godnym nauczycielem Kościoła-Dziewicy, znającego jedynie oblubieńca dziewic — Chrystusa.

b) Władza rządzenia biskupa rzymskiego. Św. Hieronim, jak widzieliśmy wyżej, uznaje biskupa rzymskiego za następcę Piotra-opoki. Biskup rzymski posiada według niego tę samą władzę, co Piotr — jest głową Kościoła, która zarządza całym organizmem kościelnym.

U św. Piotra podkreśla Hieronim przede wszystkim władzę nauczania i jej najważniejszy przymiot — nieomyłność. Brak natomiast zachowanych przekazów, które by pozwoliły nie ogólnikowo, lecz dokładnie odtworzyć jego naukę o władzy rządzenia Piotra. Możemy o niej wnioskować jedynie na podstawie ogólnych określeń Piotra jako głowy Kościoła i księcia apostołów.

Podobnie w sprawie władzy nauczania biskupa rzymskiego posiadamy świadectwa dowodzące, że Hieronim przyznaje mu władzę nauczania i rozstrzygania nieomylnego w sprawach wiary. Władza natomiast rządzenia, jaką posiada biskup rzymski jako następca św. Piotra, nie występuje tak jasno w pismach Hieronima.

Znajduje to swoje dostateczne uzasadnienie w ówczesnych stosunkach, kiedy poszczególne kościoły posiadają dość szeroką autonomię i jeszcze długa ewolucja czeka stosunki prawno-administracyjne Kościoła, zanim dochodzi do obecnej centralizacji władzy⁸⁶.

Niemniej jednak co pewien czas powstają kwestie, które przerastają kompetencje kościołów lokalnych i zmuszają do szukania rozstrzygnięcia u biskupa rzymskiego.

Takim zagadnieniem na Wschodzie za czasów św. Hieronima są powikłane stosunki kościoła antiocheńskiego, które powodują, że przez długie dziesiątki lat płyną do Rzymu prośby o decyzję.

---

⁸⁶ V. Martin, *Pape*, DTC XI 1878—1880.

Do tej korespondencji należą listy Hieronima do papieża Damazego, którymi zajmowaliśmy się powyżej. Są one nie tylko dowodem, że Hieronim przyznaje biskupowi rzymskiemu nieomylną władzę nauczania, lecz również władzę rządzenia całym Kościołem.

Hieronim zwraca się bowiem do Damazego nie tylko z zapytaniem dotyczącym kwestii dogmatycznej, która formuła trynitarna jest właściwa: melecjańska, mówiąca o trzech hipostazach, czy pauliniańska, głosząca jedną hipostazę. Hieronimowi zależy także na decyzji Damazego, którego z trzech pretendentów do stolicy antiocheńskiej należy uważać za prawowitego biskupa. Wszyscy trzej bowiem — nie licząc czwartego, arianina — mają sakrę biskupią, ale nie jest wiadome, który z nich posiada rzeczywistą władzę nad kościołem antiocheńskim⁸⁷.

Św. Hieronim zwraca się do Damazego, ponieważ zdaje sobie sprawę z wyniesienia Damazego. Pokorne słowa, w których się do niego zwraca, nie są tylko grzecznościowym zwrotem petenta, który pragnie otrzymać odpowiedź po swojej myśli⁸⁸, lecz wyrażają przekonanie Hieronima, że biskup Rzymu rzeczywiście dzierży wielką władzę. Chociaż bowiem Hieronim przebywa z dala od Rzymu, w Syrii, uważa Damazego za swego pasterza⁸⁹, ponieważ władza pasterzowania biskupa rzymskiego nie ogranicza się do kościoła w Rzymie, ale obejmuje wszystkich wiernych, cały Kościół powszechny.

Dlatego Hieronim jest przekonany, że Damazy jest kompetentny do rozstrzygnięcia sporów jurysdykcyjnych w kościele antiocheńskim. Hieronim sam nie wypowiedział zdania, który z pretendentów do stolicy biskupiej w Antiochii jest prawowitym biskupem⁹⁰, lecz oczekuje w tej sprawie decyzji Damazego. De-

⁸⁷ Eq. 15, 5 (CSEL 54, 67); *Quam ob rem obtestor beatitudinem tuam per Crucifixum, mundi salutem, per homousiam Trinitatem, ut mihi epistulis tuis sive tacendarum sive dicendarum hypostaseon detur auctoritas... Simul etiam, cui apud Antiochiam debeam communicare, significes.* Ep. 16, 2 (CSEL 54, 61); *Obtestor beatitudinem tuam... ut mihi litteris tuis, apud quem in Syria debeam communicare, significes.*

⁸⁸ Ep. 15, 2 (CSEL 54, 63); Ep. 16, 1 (CSEL 54, 68).

⁸⁹ Ep. 15,2; Ep. 16, 1.

⁹⁰ Ep. 15, 2: *Non novi Vitalem, Meletium respuo, ignoro Paulinum.*

czyja ta bowiem, zdaniem Hieronima, jest nieodzownym warunkiem posiadania władzy w kościele partykularnym w tak zawiąknym wypadku jak w Antiochii. Uznanie tej decyzji biskupa Rzymu jest koniecznym, by należeć do Kościoła⁹¹, a tym samym i do Chrystusa⁹².

Analizowane powyżej listy 15 i 16 są więc wyraźnym dowodem, że Hieronim przyznaje biskupowi rzymskiemu władzę rządzenia całym Kościołem, ponieważ uznaje prawo biskupa rzymskiego potwierdzenia biskupów na ich stolicach i tym samym decydowania o ich prawowitości. Uprawnienie to jest najdobitniejszym przejawem rzeczywistej władzy rządzenia biskupa rzymskiego.

Pogląd ten przejawia Hieronim także w liście 127, pisanym pod koniec życia (w roku 412), stanowiącym epitafium Marcelli, w którym wspomina Hieronim, że św. Atanazy i jego następcą Piotr, uciekają przed prześladowaniami ariańskimi do Rzymu, gdzie jest „port najlepiej zabezpieczający łączność kościelną“⁹³.

Żałować należy, że z dwuletniego okresu, który Hieronim spędza przy boku papieża Damazego w Rzymie, pomagając mu w załatwieniu spraw ogólnokościelnych⁹⁴, nie zachował się żaden list Damazego, który można by z całą pewnością odnieść do tego czasu i dopatrywać się w nim śladu poglądów eklezjologicznych Hieronima dotyczących się władzy rządzenia biskupa rzymskiego⁹⁵.

Ep. 16, 2: *Meletius, Vitalis atque Paulinus tibi haerere se dicunt: possem credere, si hoc unus adsereret; nunc aut duo mentiuntur, aut omnes.*

⁹¹ Ep. 15, 2: *Ego nullum primum nisi Christum sequens beatitudini tuae, id est cathedrae Petri, communionem consocior. Super illam petram aedificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hunc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in Noe arca non fuerit, periet regnante diluvio.*

⁹² Ep. 15, 2: *Quicumque tecum non colligit, spargit, hoc est qui Christi non est, Antichristi est.*

⁹³ Ep. 127, 5 (CSEL 56, 149); *ibid* 10 (CSEL 56, 153).

⁹⁴ Ep. 123, 9 (CSEL 56,82): *Ante annos plurimos, cum in chartis ecclesiasticis iuvarem Damasum, Romanae urbis episcopum et Orientis atque Occidentis synodicis consultationibus responderem...*

⁹⁵ *cfr.* Cavallera, *op. cit.*, t. I, s. 75—77. Drobny epizod z okresu

Własne jednak świadectwa Hieronima, zachowane w jego pismach, są wystarczającym dowodem, że w biskupie rzymskim widzi Hieronim następcę Piotra i kontynuatora jego roli opieki Kościoła, sprawującego nadal najwyższą władzę rządzenia i nauczenia udzieloną Piotrowi przez Chrystusa.

---

dyskusji chrystologicznych przeciw apolinarystom, ujawniony podczas polemik orygenistycznych, nie ma tu znaczenia.